

3 ОФІЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Навчальна програма з української мови
для загальноосвітніх навчальних
закладів, 7 клас

3

Навчальна програма з української літератури
для загальноосвітніх навчальних закладів,
7 клас

10

НАУКА - ШКОЛІ: МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ**Інна НАГРИБЕЛЬНА**

Формування лексичного запасу учнів
засобами самостійної роботи

16

СУЧАСНА ПОЕЗІЯ**Влада АНІКОНОВА**

Потонуті у краплях роси

18

НАУКА - ШКОЛІ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ РОЗВІДКИ**Олеся ПОНОМАРЕНКО**

Словацький контекст Кирило-Мефодіївського
товариства – місток українців
до культурно-просвітницької
та національно-визвольної діяльності
у масштабах слов'янського світу

19

КОНСУЛЬТУЄ МОВОЗНАВЕЦЬ**Катерина ГОРОДЕНСЬКА**

Українське слово у вимірах сьогодення
Рекомендації з найскладніших уживань
та проблемного правопису слів.
Продовження

24

ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА**Микола ПОЦЕЛУЙКО**

Козацький краю, Приірпіння

27

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОШУКИ МАГІСТРАНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**Наталія КОНДРАТЕНКО**

Практика формування комунікативної
компетентності майбутніх журналістів

28

МЕТОДИЧНА МАЙСТЕРНЯ СЛОВЕСНИКА**Марина МАРТИНОВА**

Упровадження вітагенних технологій
компетентнісного навчання на уроках
словесності з використанням інтелектуально-
психологічного потенціалу учня

31

Світлана ШЕСТОВУЗ

Числівник як частина мови: загальне значення,
морфологічні ознаки, синтаксична роль
Українська мова, 6 клас

35

Валентина ЧУХРЯЄВА

Олександр Довженко. Оповідання «Ніч перед
боєм» – твір про героїзм, самовідданість,
патріотичні почуття українців,
проявлені під час воєнного лихоліття.
Образи діда Платона і діда Савки –
втілення кращих традицій рідної землі,
мудрості й мужності

37

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОШУКИ ВЧИТЕЛІВ**Світлана ПЕРЕПЕЛИЦЯ**

Веб-квест як засіб створення розвивального
середовища на сучасному уроці української
мови і літератури, та у позаурочній роботі

40

НА ДОПОМОГУ ВЧИТЕЛЮ-СЛОВЕСНИКУ**Людмила ПОПОВА**

Теоретико-практичний аспект використання
граматичних вправ на уроках української
мови в старших класах

44

Віра ТОПХА, Надія ЩЕРБАК

Вставні слова в поезіях Тараса Шевченка

48

ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ**Олена ГОЛИК, Тетяна ЯРОВЕНКО**

Штрихи до біографії Євгена Маланюка.
Частина II. Феномен еміграційної поезії.
Роль поета-патріота в суспільному житті.
Поезія Євгена Маланюка «Біографія»

52

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА**Людмила ПЕТРУХАН-ЩЕРБАКОВА,
Ольга ПАНАСЮК**

Виховний проект: «Сім'я –
основа виховання громадянина»

55

Ірина ДМИТРУК

«Я понесу тебе в душі на дні, облиту чаром
святості й любові...»

Сценарій виховного заходу за лірикою
І. Франка

59

У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ**Євгенія МАЙДАН**

Кого я вважаю сучасним патріотом

63

ВИХОВНИЙ ПРОЕКТ: «СІМ'Я – ОСНОВА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА»

Людмила ПЕТРУХАН-ЩЕРБАКОВА, викладач кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Ольга ПАНАСЮК, студентка 2 курсу спеціальності «Математика» факультету Інформаційних технологій та управління Київського університету імені Бориса Грінченка

Форма проведення: тренінгове заняття.

Час: 3 – 4 години.

Вікова група учасників: учні старших класів (8 – 11 класи).

Постановка проблеми:

Усе найкраще, що є на землі, починається з сім'ї. Без неї, як без природи, людство обійтися не може. Мамина ласка, бабусина доброта, дідусева мудрість, тепло хатнього затишку в колі рідних – це все на все життя залишають глибокий слід у душі та серці кожної дитини. Українська сім'я є першою школою національного виховання, світлицею моральних чеснот, формування пошани до рідної мови, народних звичаїв, культури.

З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності. У домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набутти власного досвіду поведінки й діяльності. Скарбниця народної педагогіки містить перевірені віками національні виховні традиції, культурно-освітні цінності. А це означає, що родина – це перший соціальний інститут, який впливає на формування особистості як члена суспільства, громадянина своєї держави.

Проте актуальність проблеми сімейного виховання полягає в тому, що соціально-економічні зміни, які відбуваються у житті нашої країни, мають прямий вплив на виховання підростаючого покоління. А ми знаємо, що молодь, є найактивнішою частиною населення України, і саме від неї буде залежати наше майбутнє за 10 – 20 років. Останні опитування молоді вказують на те, що більш як 25 % молоді хоче виїхати з України. І це погано, що тоді буде з державою, якщо всі з неї поїдуть? Крім того, за останні 10 років статистика розірвання шлюбів (розлучення) невпинно росте. А це свідчить про необізнаність тих, хто ство-

рює родину про соціальні ролі, обов'язки партнерів і відсутність умінь разом вирішувати виникаючі проблеми і конфлікти.

Тому, на нашу думку, варто звертати увагу учнів, на здорові стосунки, важливість виховання в родині таким чином, щоб кожен розумів свою відповідальність за вибір, дії і майбутнє. Адже майбутня здорова родина, що має цінності, може створити здорове суспільство і привести до успіху країну.

Мета: сприяти формуванню в учнів старших класів моральних якостей майбутнього відповідального члена родини та активного учасника суспільних процесів.

Завдання:

- сприяти формуванню культури спілкування в майбутній сім'ї через усвідомлення юнаками й дівчатами сімейних цінностей як моральної основи життєдіяльності кожної сучасної людини;

- поглиблювати уявлення старшокласників про специфіку подружніх, родинних і дитячо-батьківських стосунків;

- розвивати навички співпереживання, командної роботи, публічних виступів, відчуття співвідношення себе й суспільства.

- актуалізувати роль родини в державі і вплив держави на родину.

Методи роботи з групою: метод фасилітації, тренінгові вправи, дискусія, дебати, «акваріум».

Обладнання: ватман, маркери, фломастери, папір, картки із завданнями, картки із висловами, наочний матеріал, пов'язка на очі, годинник.

Очікувані результати:

Після тренінгу учасники знатимуть і розумітимуть причинно-наслідковий зв'язок впливу родини на формування особистості, важливість виховання громадянина держави в родині, важливість брати на себе відповідальність за своє майбутнє.

Учасники розумітимуть соціальні ролі членів родини.

Набудуть навичок ведення дискусій, публічного виступу, критичного мислення, роботи в команді.

Перебіг тренінгу

Вступне слово тренера. Добрий день! Я рада привітати вас на тренінгу. Наша сьогоднішня тема: «Сім'я – основа виховання українського громадянина». Починаючи нашу роботу, я пропоную познайомитись.

1. Вправа «Знайомство».

Час: 7 – 15 хв.

Обладнання: годинник.

Опис вправи: кожен з учасників називає своє ім'я і коротко висловить свою власну думку: «Що асоціюється в тебе з поняттям сім'я». (Відповіді учнів).

2. Вправа «Правила».

Час: 5 хв.

Обладнання: годинник, маркер, ватман.

Опис вправи: для того щоб нам із вами було комфортно працювати, пропоную прийняти спільні правила:

- **Повага** – ми поважаємо роботу і думку кожного, не перебиваємо один одного.

- **Чесність і відкритість** – ми чесно говоримо те, що ми відчуваємо і що думаємо виконуючи вправи.

- **Активність** – беремо участь в усіх запропонованих вправах.

- **Критика** – критикуємо тільки думку або дію людини.

- **«Тут і зараз»** – ми не відволікаємось від роботи, телефони відкладаємо, щоб вони нам не заважали.

- **Телефони** на безгучний режим.

Можна запропонувати учасникам записати ще правила, які, на їхню думку варто додати. Після чого просимо всіх учасників поставити підписи під правилами на ватмані.

3. Вправа «Очікування».

Час: 5 хв.

Обладнання: годинник, маркер, ватман.

Опис вправи: просимо на аркушах написати, що учні хотіли б почути на тренінгу, що обговорити. Написані стікери кріпимо як листочки намальованого дерева.

4. Вправа «Епіграф».

Час: 15 – 25 хв.

Обладнання: годинник, маркер, ватман.

Опис вправи: перед вами на дошці прикріплені різні епіграфи. Як ви бачите, зміст

кожного епіграфа стосується тієї теми, заради якої ми сьогодні всі зібрались. Пропоную вам обговорити це:

- Сім'я – перше джерело, з якого починається Велика ріка почуттів і переконань.

- Ніякі проблеми не страшні, якщо вдома тебе чекають люблячі люди.

- Щастя – це коли в сім'ї всі здорові.

- Сім'я – це те первинне середовище, де людина повинна вчитися творити добро.

- Міцна сім'я – міцна держава.

- Яка сім'я – такий і я.

- Сім'я – це візерунчаста павутина. Неможливо торкнутися одну її нитку, не вклавши вібрації всіх інших. Неможливо зрозуміти частинку без розуміння цілого.

- Щасливий той, хто щасливий у себе вдома.

- Сім'я – не осередок держави. Сім'я – це держава і є.

(Відповіді учнів).

Слово тренера. У нашого народу, як і в усіх народів світу, здавна живе добра традиція підтримувати тенденцію й родинні взаємини, долати родинні незгоди разом. Кожна людина з великою теплотою згадує те місце, де проминуло босоноге дитинство у затишній оселі. Те родинне вогнище, маленька батьківщина кожної людини, тому що ми маємо дім, у якому мама і тато, бабуся і дідусь, братики і сестрички. Так, ми кажемо «мої рідні», коли говоримо про сім'ю. У кожного з нас є своя родина. Це найдорожчі нам люди, які найбільше люблять, жаліють, тому що ми теж для них – рідні. І ми їх також найбільше любимо, ми без них не уявляємо свого життя. Бережіть своїх рідних! Дайте відповідь на запитання: «Що входить у поняття «сімейні цінності?», «Які вони у вас?», «Сімейні цінності в сучасному суспільстві – що це і як їх визначити?».

(Відповіді учнів – записує кожен учасник на загальному ватмані, який упродовж тренінгу висить перед очима учасників).

Слово тренера. Сімейні цінності – це те, що важливе, шановане усіма членами сім'ї, спільне поле їх інтересів. Для більшості сімейні цінності майже однакові: любов, батьківство, вірність, довіра, зв'язок з предками, будинок... Словом, усе те, без чого сім'ю і назвати-то сім'єю складно. Більше того – сама сім'я, як збірний елемент цих факторів, теж цінність! Кожен у родині впливає на іншого, виховує і виконує певні обов'язки.

5. Вправа «Ідеали».

Час: 30 – 40 хв (створюють – 10 – 15 хв, обговорення – 20 – 25 хв, висновки – 5 хв).

Обладнання: годинник, маркери і ватмани за кількістю команд.

Опис вправи: давайте зараз сформуємо 4 групи: дві групи хлопців і дві групи дівчат. У кожної групи буде завдання створити ідеал (намалювати і написати) – якості й обов'язки, які виконує чоловік і дружина в родині, свою роботу пояснить.

1 група (хлопці) малює ідеальну жінку з усіма її якостями.

2 група (хлопців) малює ідеального чоловіка з усіма його якостями.

3 група (дівчата) малює ідеальну жінку.

4 група (дівчата) – ідеального чоловіка.

Обговорення намальованих «ідеалів».

У висновку ми звертаємось до дітей і говоримо про те, що тато і мама виховують особистість, виховують відповідальність, формують принципи і цінності. А отже, від якостей і ролей батьків залежать якості й ролі дитини. Наприклад, тато і мама через свої вчинки можуть прищепити у дитині любов до рідної землі, своєї держави (цінувати і берегти красу природи, викидати сміття тільки в смітник, після пікніка забирати сміття із собою, знати звичаї і традиції нашого народу, святкувати державні свята тощо).

6. Вправа «Дебати».

Час: 30 – 50 хв.

Обладнання: годинник.

Опис вправи: питання для дебатів:

1. Ранні шлюби.

2. Гендерні ролі особистості.

Формуємо 2 команди, що будуть дебатовати, 1 команду спостерігачів. Команда 1 має дібрати аргументи «за», команда 2 має дібрати аргументи «проти», команда «Спостерігачів» спочатку голосує, яку сторону вони підтримують (або фіксують у себе на аркушах), а потім слухає і в кінці вправи голосує, зіставляємо дві відповіді.

У висновку в дебатах обговорюємо із учасниками питання особистої відповідальності за зроблені вчинки і до яких змін у суспільстві це може призвести.

7. Вправа «Сімейний акваріум».

Час: 20 – 30 хв.

Обладнання: годинник.

Опис вправи: а тепер ми формуємо 3 групи,

кожна з яких буде втілювати велику «сім'ю» і будемо приміряти сімейні ролі у певних ситуаціях.

Варіанти проблемних ситуацій:

1. Дідусь, що проживає у селі, захворів, але не хоче їхати в місто до дітей і там лікуватися. Треба вирішити, хто поїде допомагати дідусеві, і чи варто це робити.

2. Чоловік і дружина – студенти. Матеріально забезпечує родину мати дружини, постійно дорікаючи при цьому зятєві, що він «сидить у неї на шиї». Дружина при цьому мовчить. Батько дружини не хоче давати гроші, але боїться заперечувати своїй жінці.

3. У сім'ї двоє дітей. Дружина звинувачує чоловіка, що він мало приділяє їм уваги. Чоловік вважає, що діти «ситі, одягнені, гарно навчаються в престижній школі» і не розуміє, що ще потрібно. Теща, приїжджаючи на вихідні в гості, підтримує дочку, а тесть – зятя.

(Обговорення цих проблемних ситуацій).

Слово тренера. Ми бачимо, що підтримка у сім'ї – дуже важлива річ, без якої сім'я – не сім'я. І тепер ми проведемо ще одну вправу, яка покаже, що без підтримки у сімейних взаєминах – нікуди.

8. Вправа «Полоса перешкод».

Час: 20 – 30 хв.

Обладнання: годинник.

Опис вправи: із числа учасників тренінгу обрати учня і запропонувати на деякий час вийти з приміщення. Учні стають у хаотичному порядку, створюючи тим самим перешкоди. Після цього зав'язати очі учню, що був за дверима, завести до класу і запропонувати пройти по класу, не потрапляючи на перешкоди. Руки треба сховати за спину. Після невдалої спроби пройти свій шлях треба спитати у мандрівника, що допомогло б йому закінчити свій шлях без зіткнення.

На другому етапі мандрівнику пропонується пройти свій шлях з товаришем-помічником, з яким він продовжує свій шлях більш вдало.

Обговорення ситуації.

- Що символізує пов'язка на очах?
- Яке значення мають перешкоди? Чи зустрічаємо ми подібне в житті?
- Кого символізує помічник?
- Що ти відчував під час подорожування?
- Які серйозні перешкоди можна зустріти на своєму шляху і як вони можуть змінити твоє життя?

На прикладі цієї вправи ми бачимо, що підтримка у нашій сім'ї дуже важлива. Без неї ніяк. Тому потрібно цінувати цю підтримку і бути вдячним за це.

9. Вправа «Дискусія».

Час: 20 – 30 хв.

Обладнання: годинник.

Опис вправи: питання для дискусії: «Успішна родина = успішна країна (бо Успішна країна = успішна родина)».

Просимо учасників визначити для себе і висловити свої думки стосовно цієї теми. Після чого формуємо 2 групи: **1 група** – описує «що таке успішна родина», **2 група** описує – «що таке успішна країна» (5 хв). Після чого учасники оприлюднюють свої напрацювання і шукають відповідь на такі запитання:

- Чому важливо, щоб усі родини в країні були успішні?

- Кого може виховати успішна родина?
- Кого може виховати успішна країна?
- Хто такий громадянин? Які якості йому притаманні?

- Чи залежить успіх країни від громадянина і навпаки?

- Чому дехто виїжджає з України?
- Чому важливо бути щасливим у своїй країні?

Підбиваючи підсумки вправи, говоримо про те, що люди перетворюють країну, а політика держави впливає на родину. І що активний громадянин, який працює, бере на себе відповідальність, співпрацює з іншими, може змінити своє місто і державу загалом.

Слово тренера. А тепер давайте подивимось на наше дерево. На початку тренінгу ми з вами записали свої очікування від цього заняття. Вони справдились? Що вдалось, а що – ні? Все сподобалось?

(Відповіді учнів).

Завершальне слово тренера. Український педагог В. Сухомлинський писав: «У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростає пагін, і гілки, і квітки, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д., Кириченко В. І., Петрочко Ж. В. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – Харків : «Друкарня Мадрид» – 2016. – 140 с. Видання 2-ге, змінене.
2. Грецов А. Г. Психологические тренинги с подростками / А. Г. Грецов. – С-Пб. : Питер, 2008. – 368 с.
3. Дитячий психолог. Перший український сайт для батьків та дитячих психологів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dytpsyholog.com/2015/03/16/%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%BD%D0%B3-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8/> (на 28.03.2017).
4. Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 8 клас ; наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петрочко. – К. : ФО-П Бурия О.Д., 2014. – 168 с.
5. Лисенко О. Людина – суб'єкт, носій і творець цінностей: вітально-чуттєві цінності – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://journals.pu.if.ua/index.php/esu/article/viewFile/1465/1434> (на 28.03.2017)
6. Петренко І. В. Родинне виховання та його вплив на формування особистості учня (методична розробка). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://licey-cv.com/metodichna-rabota/krashh-naprachuyuvannya-pk/587-rodinne-vihovannya-ta-jogo-vpliv-na-formuvannya-osobistost-uchnya-metodichna-rozrobka> (на 01.04.2017).
7. 103 вислови, прислів'я і приказки про Рід, сім'ю, родину – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prashhur.com/blog/prislivya/> (на 02.04.2017).

УВАГА, ПЕРЕДПЛАТА!

ТРУДОВА ПІДГОТОВКА В РІДНІЙ ШКОЛІ

Науково-методичний журнал

У журналі надруковані офіційні інформаційні матеріали МОН України, статті, що висвітлюють науково-методичні заходи з предмета «Трудове навчання», методичні рекомендації, наукові статті, розробки уроків, сценарії позакласних заходів

ВИХОДИТЬ 4 РАЗІВ НА РІК

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68837

